

In het mooie boekje 'Ik ben van Rottum'¹ vertelt Wiepke Toxopeus het verhaal van Rottumeroog in de oorlogstijd vanuit het gezichtspunt van de Nederlandse strandvoogd en zijn familie. Verteld wordt hoe de familie wordt afgevoerd in 1940, de jachthond en het paard gedood werden en dat na terugkomst de voogd en zijn familie maar beperkte vrijheid hadden. In september 1943 moest de familie Toxopeus het eiland verlaten om in mei 1945 bij terugkomst een grote bende aan te treffen.

Rottumeroog onder de hakenkruisvlag

De chroniqueur van Schiermonnikoog in de oorlog, Bauke Henstra, vond bij zijn contacten met voormalige Duitse soldaten een achttal foto's van Rottumeroog in 1940. De *Marine Flach Abteilung* wilde op het Rottum een afweerstelling bemannen en begon enthousiast met het bouwen van barakken. Deze waren op een laag deel van het eiland gebouwd. Het bleek in november bij hoogwater geen succes. Het besluit viel om de barakken en manschappen te verplaatsen naar Schiermonnikoog. Natuurlijk bleef er wel een kleine bezetting achter op het eiland.

Twee foto's werden gepubliceerd in *'t Heer en Feer*, het tijdschrift van de Historische Vereniging van Schiermonnikoog. Meer

nog werden gepubliceerd in het boek *De oorlog in beeld Schiermonnikoog 1940-1945*³. Niet elke Rottum-fan zal deze publicaties kennen en de heer Henstra was zo vriendelijk de foto's beschikbaar te stellen voor *De Kaap*.

De foto's betreffen het bouwen en de inwijding van barakken van de *Marine Flach Abteilung* die in de zomer gereed kwamen. Op de foto's is te zien dat de vuurtoren, die sinds 1902 naast de beide kappen op het eiland stond, aan de rand van het duin staat. De toren zou in de herfst door verdere afslag omvallen. Dat was voorzien en in september werd het lichthuis verplaatst naar de Emders kaap. De Groninger kaap was al in 1931 omgevallen en niet herbouwd. De Emders kaap had in de zomer van 1940, zo blijkt uit de Duitse foto's, zijn bol al verloren. In de herfst werd het scherm en de vijfde trans verwijderd en werd de kaap een lichtopstand. Vanwege de oorlog brandde het licht echter nauwelijks.

Op een andere foto met de vuurtoren is het strand te zien met een door de Duitsers gemaakte aanlegsteiger. Naast de steiger staat een strandpaal. De boot kon daar derhalve dicht onder het strand komen. In

de linkerbovenhoek van de foto is duidelijk de rode Reichsdienstflagge van de Kriegsmarine te zien die mogelijk wapperde aan de achtersteven van een Duits Marinebodem.

In de zomer van 1940 werd het eiland ook bezocht door de Oostfrieze dichter-schrijver en telegraafinspecteur buiten dienst Berend de Vries (Emden 1883-1959). Hij was 57 jaar oud en vanwege zijn gezondheid reeds jaren met pensioen. De Vries was een gewaardeerd en succesvol schrijver, dichter en spreker in de Oostfrieze streektaal⁴. Aan de Duitse oorlogsspanning droeg hij zijn steentje bij door langs de troepen te gaan om met voordrachten de soldaten ontspanning te leveren. Zo kwam hij ook bij de bezettingstroepen in ons land.

Tien jaar na de oorlog haalde hij herinneringen op aan zijn bezoek aan Rottumeroog.⁵

“Ik voer in een motorboot, die post en levensmiddelen voor de bezetting van Rottum aan boord had. Het was op een mooie zomerdag, toen we de Balg uitvoeren.

Op de Borkumer rede lag een hele vloot opmerkelijke landingsvaartuigen voor anker. Ze waren voor de destijds voorziene invasie van Engeland bedoeld. Toen we Rottum naderden, keek ik uit naar geüniformeerde soldaten, maar tevergeefs. Er liepen alleen in zwembroek gekleedde gestalten op het strand rond. De boot ging voor anker. Bronskleurige kerels sprongen in het water en liepen flink spetterend op ons af. Het was als een landing op een eiland in de Zuidzee. Op de schouders van een van deze kannibaalachtige “eilanders” met ontblootte witte tanden werd ik het strand opgedragen. De barakken stonden aan de rand van de vogelkolonie, maar de voordracht vond in de openlucht plaats. Het vergde een behoorlijke stemverheffing om het geschreeuw van de meeuwen te overstemmen.

Toen we 's avonds weer aan boord en op de terugvaart naar Borkum waren kwam ons in het Hubertsgat die merkwaardig uitzierende invasie-

vloot tegemoet. Dagelijks voordat het donker werd plachten de schepen ankerop te gaan en zich op zee te verspreiden om zo voor vijandige vliegtuigen geen makkelijk doel te zijn.

In die tijd waren er erg veel mijnen in de Eemsmonding en in het bijzonder in het Hubertsgat. Dat zouden ook wij in onze kleine motorboot spoedig te horen en te zien krijgen. Plotseling ging achter ons een mijn de lucht in. Er was een moemensend geruis en een waterzuil steeg ten hemel. Waarschijnlijk was de mijn door een mijnenveger ontdekt en aangeschoten. Enkele minuten tevoren waren wij de plek gepasseerd, en het was terecht wat de schipper, een Borkumer jongen, tegen me zei: “Daar hew’ wie gluk bi had”. Tot zo ver de herinnering van Berend de Vries in Der Deichwart van xxxxx 1955.

Er spreekt een heel andere geest uit als in de beschrijving van Wietske Toxopeus en een lichte ergernis bekwam mij wel bij het lezen van het stuk. De Duitse bezetting vermaakte zich prima op het eiland zo lijkt het. Overigens de merkwaardige schepen waar De Vries over vertelde was een deel van de bonte vloot van binnenvaartschepen die de Duitser hadden omgebouwd tot een vloot van landingsvaartuigen voor operatie Seelöwe, de voorgenomen invasie van Engeland. Ook aan de

Nederlandse westkust waren dergelijke vloten bijeen gebracht. Door het succes van de RAF in de slag om Engeland in het voorjaar van 1941 werd operatie Seelöwe afgeblazen. Duitsland ging zijn geluk in Rusland beproeven. Of de merkwaardige vloot succesvol de troepen ooit veilig de Noordzee over had kunnen brengen wordt overigens sterk betwijfeld, een twijfel die ook bij De Vries speurbaar is.

Egge Knol

¹ W. Toxopeus, 1981: *Ik ben van Rottum, Herinneringen aan de strandvoogd en het kleine eiland Rottum*. Groningen, 48-55.

² www.rottumeroog.org zie onder Geschiedenis/Rottumeroog in de Tweede Wereldoorlog.

³ B. Henstra & E. van der Noord, 2010: *De oorlog in beeld Schiermonnikoog 1940-1945*, 24-27. 't Heer en Feer 9 (1), 22-23. Met hartelijke dank aan Bauke Henstra, Schiermonnikoog.

⁴ H.J. Vieth, 2007: Berend (Bernhard) Jansen de Vries. *Biographisches Lexikon für Ostfriesland IV*, 428-432.

⁵ B. de Vries, 1955: Rottum "das Eiland vor der Westerems" *Der Deichwart* 1955, 266. Vertaling EK.

Twee kaken

In september vond ik twee kaken op Rottumeroog. Ik wilde heel graag weten van welke diersoort die afkomstig zijn en hoe oud ze zijn.

Wietske Prummel van de Rijksuniversiteit Groningen wist de antwoorden:

"De kaken zijn van de foto's goed te determineren: de grote (donkere) is een rechteronderkaak van een volwassen rund; de kleinere (lichte) is een rechteronderkaak van een varken. Je kunt mooi het verschil van kiezen zien: rund typische kiezen van een herkauwer, met diepe plooiën; varken: typische knobbelkiezen van een alleseter, zoals ook van ons."

Het varkensbot zal zeker zeer recent zijn, omdat het nog zo wit is. De witte kleur betekent dat het bot niet in sediment heeft gezeten. Het runderbot kan iets ouder zijn, maar onbekend hoeveel; het heeft in elk geval in sediment gezeten.

De ouderdom is aan dierenbotten niet of slechts met ruime marges af te lezen. Het varkensbot lijkt mij heel recent. Over het runderbot is niets met zekerheid te zeggen. De botten kunnen zeker vanaf de kust, of vanaf een schip, zijn aangespoeld.

Veel succes met het doen van verdere vondsten."

Gé Hoekzema - Niewold